

เป้าหมายที่ไม่ได้อยู่ปลายทาง

วรินทร์า ตันเจริญ

ครูมานุษยกับโลก ชั้น ๑

ย้อนกลับไปเมื่อปี ๒๕๕๖ ฉันเริ่มต้นเดินทางในสายอาชีพครูจากการเป็นครูสอนพิเศษที่สถาบันกวดวิชาแห่งหนึ่ง นักเรียนคนแรกของฉันเป็นเด็กผู้หญิงอายุ ๕ ขวบ ด้วยความรักที่เรามีต่อครูคนเก่าที่ลาออกไปทำให้เธอต่อต้านครูคนใหม่อย่างฉันในทุกเรื่อง ไม่ว่าฉันจะสอนอะไร เธอจะไม่ให้ความร่วมมือและมักจะบอกเสมอว่าครูคนเก่าของเธอสอนดีกว่าฉันมาก ในตอนนั้นฉันแก้ปัญหาด้วยการพยายามเอาชนะเธอให้ได้ ไม่ว่าจะเป็นการเล่นเกมที่ฉันจะเป็นฝ่ายชนะหรือการให้การบ้านยาก ๆ เกินวัยของเด็กอนุบาล ๓ และไม้ตายที่ทำให้เธอต้องยอมแพ้คือ การรายงานผู้ปกครองว่า “ วันนี้้องไม่ตั้งใจเรียนเลยคะ ” แน่แน่นอนว่าเธอถูกคุณแม่ตำหนิ อาจไม่ได้ถึงขั้นดุแต่ก็ทำให้เธอเสียใจและมองฉันด้วยสายตาผิดหวังและต่อต้านมากขึ้นเรื่อย ๆ

การเจอกันในสัปดาห์แรกของเราสองคนจึงเต็มไปด้วยความกระอักกระอ่วน บรรยากาศในห้องเรียนที่มีครูกับนักเรียนพยายามจะเอาชนะกันตลอดเวลา ลงท้ายที่ฉันขู่เธอว่า “ เดี่ยวจะบอกแม่ว่าวันนี้ไม่ตั้งใจเรียน ” เธอนิ่งเงียบไปพักหนึ่งและถามฉันว่า “ ครูเกลียดหนูใช่ไหม ถึงชอบให้คุณแม่ดุหนู ” ฉันช็อคกับคำถามของเธอมาก เพราะฉันไม่ได้เกลียดเธอเลย ความจริงฉันเอ็นดูในความฉลาดเกินวัยของเธอด้วยซ้ำ ที่ทำไปก็เพราะแค่อยากให้เธอเชื่อฟังและตั้งใจเรียน

ทำอย่างไรฉันจึงจะเป็นครูที่ดีกว่านี้

เรานั่งมองหน้ากัน ตอนนั้นฉันเพิ่งได้สติว่าเธอก็เป็นแค่เด็กหญิงตัวน้อย ๆ คนหนึ่ง แล้วฉันจะเอาอะไรกับเธอหนักหนา และวิธีการพยายามเอาชนะของฉันก็ไม่ได้ทำให้เธออยากให้ความร่วมมือ ฉันบอกเธอว่า “ งั้นเรามาช่วยกัน ครูจะบอกคุณแม่ว่าวันนี้หนูตั้งใจเรียน แต่นั่นหมายความว่าหนูตั้งใจจริง ๆ นะ เพราะครูจะไม่พูดโกหกกับคุณแม่ ” ฉันดูออกว่าเธอต้องใช้ความอดทนอย่างมากในช่วงเวลาที่เหลืออยู่ไม่กี่นาทีกับการเรียนวันนี้ หลังจากเรียนเสร็จฉันบอกกับคุณแม่ว่าวันนี้เธอให้ความร่วมมือและตั้งใจมากกว่าทุกครั้ง คุณแม่ยิ้มและก้มลงหอมแก้มเธอพอผู้ใหญ่ เราพูดคุยกันอีกนิดหน่อยถึงความเข้าใจในเนื้อหาที่ได้เรียนไป จากนั้นก็รำลាក់กัน คุณแม่เดินจูงมือเธอกลับบ้าน เธอหันมายิ้มให้ฉัน เป็นรอยยิ้มจากความดีใจครั้งแรกที่ฉันได้รับจากเธอ

ฉันไม่รู้หรอกว่าครูแบบใดจึงจะเรียกว่าครูที่ดี ฉันแค่อยากเป็นครูที่นักเรียนไว้วางใจและพร้อมออกเดินทางไปกับเส้นทางแห่งการเรียนรู้ด้วยกัน นั่นทำให้ฉันต้องคอยสังเกตพฤติกรรม

เรียนรู้ ลักษณะนิสัย หรือแม้กระทั่งความชอบความสนใจส่วนตัวของนักเรียนแต่ละคน เพื่อหาช่องทางที่จะเข้าไปจับมือพาพวกเขาก้าวเดินอย่างมั่นคงและปลอดภัย

เมื่อฉันได้มาทำงานเป็นครูที่โรงเรียนเพลินพัฒนา ฉันพาเอาประสบการณ์การเรียนรู้ในครั้งนั้นมาเป็นจุดตั้งต้น แต่ความไวใจเป็นเพียงแค่ก้าวแรกของการเดินทาง และในความจริงฉันก็ไม่สามารถจับมือพาพวกเขาเดินไปได้ตลอดชีวิต การสอนให้นักเรียนแต่ละคนก้าวเดินด้วยตนเองอย่างมั่นใจจึงเป็นเรื่องสำคัญ และที่สำคัญไปกว่านั้นคือพวกเขาต้องเรียนรู้ที่จะจับมือกับเพื่อนร่วมทางคนอื่น ๆ ทั้งในปัจจุบันและอนาคตภายนอกรั้วโรงเรียนของเขา

อะไรคือสาเหตุให้ฉันไม่พอใจการสอนของตน หรือสาเหตุให้ฉันปรับปรุงการสอน

การทำงานใดก็ตามให้บรรลุวัตถุประสงค์ เราไม่สามารถทำงานเพียงลำพังคนเดียวได้ ต้องมีการประสานกับบุคคลอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งจะต้องเริ่มจากการสร้างสัมพันธ์ที่ดีและรู้จักปรับตัวในหน่วยวิชามนุษย์กับโลกได้เล็งเห็นความสำคัญของการทำงานเป็นทีมและอยากปลูกฝังทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นให้เกิดในตัวเด็ก ๆ จึงมีการปรับแผนการสอนของระดับชั้น ๑ ให้มีการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มมากขึ้น

ปัญหาที่พบคือ เมื่อนักเรียนต้องเรียนรู้วิธีการทำงานร่วมกับเพื่อนไปบนหน้างานจริงโดยไม่มีเครื่องมือช่วยทำงาน ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างทำงานบ่อยครั้ง ทั้งปัญหาการไม่ให้ความร่วมมือ ไม่พูดคุยหรือวางแผนงานร่วมกัน รวมถึงปัญหาการไม่เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น และนักเรียนเองไม่สามารถแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้ ครูผู้สอนจึงต้องเป็นคนแนะนำหรือจัดการปัญหาของแต่ละกลุ่มให้

หลังจากการทำโครงการชื่นใจได้เรียนรู้ในภาคเรียนจิตตะที่มีการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มใหญ่ นักเรียนแต่ละห้องได้เรียนรู้การทำงานร่วมกันว่าจะต้องมีการแบ่งหน้าที่และรับผิดชอบหน้าที่ของตนเองโดยมีครูกลุ่มคอยดูแล ทำให้เมื่อเปิดเรียนภาควิม้งสา นักเรียนมีพัฒนาการในการทำงานกลุ่มมากขึ้น โดยสังเกตได้จากพฤติกรรมการเรียนรู้ในห้องของนักเรียนคือหลังจากที่ครูอธิบายวิธีการทำงานและลงมือทำงาน นักเรียนมีการแบ่งงานกันอย่างชัดเจนและสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างราบรื่นกว่าเทอมก่อน

ฉันจะสร้างบรรยากาศในห้องเรียนที่สงบและมีความเอื้ออาทรขึ้นได้อย่างไร

แม้นักเรียนจะเริ่มปรับตัวกับการทำงานเป็นทีมได้บ้างแล้ว แต่ในห้องเรียนชั้น ๑/๑ นักเรียนยังมีความขัดแย้งกันอยู่ถึงแม้จะแบ่งหน้าที่กันแล้ว และเมื่อสังเกตวิธีการทำงานของแต่ละกลุ่ม นักเรียนจะแบ่งหน้าที่กันและต่างคนต่างทำหน้าที่ของตนเองโดยไม่ได้วางแผนหรือทำความเข้าใจกับชิ้นงานร่วมกัน ปัญหาที่เกิดขึ้นคือมีการไม่ยอมรับความคิดเห็นและเมื่อมีคนที่ทำหน้าที่ตนเองเสร็จแล้วก็จะนั่งพูดคุยหรือเล่นกันโดยไม่ได้ช่วยงานส่วนที่เหลือของกลุ่ม

จากการค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแบบกลุ่ม ฉันได้พบกับ แนวคิดในทฤษฎีภาคสนามของเคิร์ท เลวิน ที่กล่าวโดยสรุปไว้ดังนี้

1. พฤติกรรมของบุคคลเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม
2. โครงสร้างของกลุ่มจะเกิดจากการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีลักษณะแตกต่างกัน และจะมีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของสมาชิกกลุ่ม
3. การรวมกลุ่มจะเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มในด้านการกระทำ ความรู้สึก และความคิด
4. สมาชิกกลุ่มจะมีการปรับตัวเข้าหากันและจะพยายามช่วยกันทำงานโดยอาศัยความสามารถของแต่ละบุคคลซึ่งจะทำให้การปฏิบัติงานลุล่วงไปได้ตามเป้าหมายของกลุ่ม (ซีมาลานอน , ๒๕๕๗)

ฉันพุ่งเป้าไปที่ข้อ ๔ ของแนวคิดนี้ เพราะเป็นการเริ่มต้นที่ทำได้ไม่ยากนักสำหรับนักเรียนชั้น ๑ ซึ่งในสัปดาห์ที่ ๓ ครั้งที่ ๑ ของการเรียน ครูได้ให้นักเรียนประเมินตนเองเมื่อผ่านการเรียนมาครึ่งทางแล้ว พบว่ามีนักเรียนจำนวน ๑๔ คน จากทั้งหมด ๒๙ คน ที่รู้สึกสนุกที่ได้ทำงานกลุ่ม เพราะได้ทำงานกับเพื่อนและเพื่อนก็ช่วยเหลือกันดี

ในแผนการสอนของสัปดาห์ที่ ๓ ครั้งที่ ๒ เป็นแผนการทำงานที่นักเรียนแต่ละกลุ่มต้องช่วยกันปรับปรุงเมนูอาหารให้มีครบ ๗ สี ก่อนลงมือทำงานฉันจึงให้นักเรียนตั้งเป้าหมายร่วมกันโดยให้แลกเปลี่ยนว่า ถ้าเราอยากทำงานกลุ่มให้สำเร็จตามเป้าหมายและมีความสุขกับการทำงานจะต้องมีวิธีการอย่างไรบ้าง นักเรียนช่วยกันแลกเปลี่ยนและสรุปเป็นเป้าหมายของห้อง ๓ ข้อ คือ ๑. แบ่งหน้าที่และมีหัวหน้ากลุ่ม ๒. เคารพความคิดเห็นผู้อื่น และ ๓. รู้หน้าที่ของตนเอง จากนั้น

ให้นักเรียนเลือกเป้าหมายหนึ่งในสามข้อไปตั้งเป็นเป้าหมายของกลุ่มและให้ประเมินการทำงานตามเป้าหมายที่ตนเลือก

การเลือกเป้าหมายของแต่ละกลุ่มเป็นดังนี้

กลุ่มที่ ๑ เลือกเป้าหมายข้อที่ ๒

กลุ่มที่ ๒ เลือกเป้าหมายข้อที่ ๒

กลุ่มที่ ๓ เลือกเป้าหมายข้อที่ ๑

กลุ่มที่ ๔ เลือกเป้าหมายข้อที่ ๑

กลุ่มที่ ๕ เลือกเป้าหมายข้อที่ ๒

กลุ่มที่ ๖ เลือกเป้าหมายข้อที่ ๒

เมื่อให้นักเรียนประเมินการทำงานหลังจากกิจกรรมจบลง นักเรียนกลุ่มที่ ๑-๕ ประเมินว่าสามารถทำตามเป้าหมายได้ดี ส่วนกลุ่มที่ ๖ ประเมินว่าทำได้บ้างไม่ได้บ้างเนื่องจากยังมีการทะเลาะกันอยู่ในกลุ่ม และจากการสังเกตพบว่ามีนักเรียนที่ไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการทำงานอยู่บ้างแต่มีความขัดแย้งในการทำงานน้อยลง

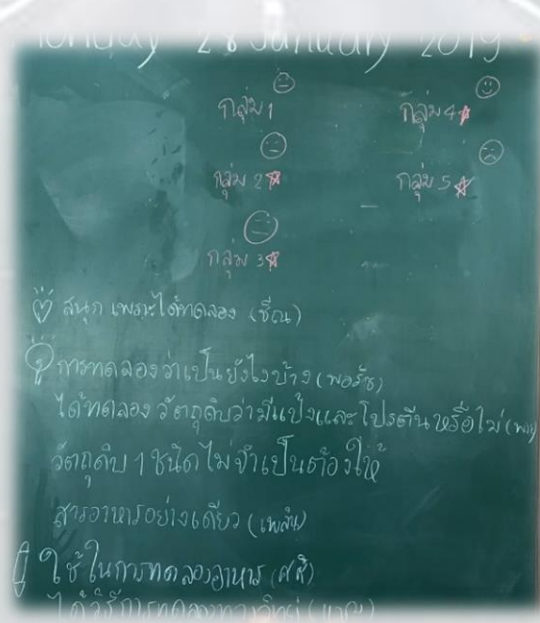

ภาพกระดานที่นักเรียนแลกเปลี่ยนเป้าหมายของห้อง ๓ ข้อ (ด้านขวามือ) และชิ้นงานของนักเรียนแต่ละกลุ่ม

หลังจากการแลกเปลี่ยนในวง KM ของวิชามานุษยกับโลก ได้มีการนำวิธีตั้งเป้าหมายการทำงานกลุ่มไปใช้อีกครั้งในสัปดาห์ที่ ๔ ครั้งที่ ๑ แต่เปลี่ยนเป้าหมายจากวิธีการทำงานกลุ่มเป็นลักษณะของการทำงานร่วมกันว่าจะต้องมีลักษณะอย่างไร ซึ่งนักเรียนทั้งห้องตอบเหมือนกันว่าต้องมีความสามัคคี ครูจึงอธิบายเพิ่มเติมว่าสมาชิกในกลุ่มจะต้องมีการพูดคุย ประเมินและรับรู้หรือเข้าใจข้อมูลในกลุ่มตรงกัน จากนั้นครูได้นำเป้าหมายนี้ไปตั้งเป็นเป้าหมายร่วมกันของห้องและให้นักเรียนประเมินการทำงานตามเป้าหมายนี้ พบว่ามีนักเรียนกลุ่ม ๔ เพียงกลุ่มเดียวที่ประเมินว่าสามารถทำตามเป้าหมายได้ดีมาก

ภาพการทำงานของนักเรียนในสัปดาห์ที่ ๔ ครั้งที่ ๑ เรื่องการทดสอบสารอาหาร

นักเรียนแต่ละกลุ่มประเมินการทำงานตามเป้าหมายของห้องที่ตั้งไว้

สัปดาห์ที่ ๔ ครั้งที่ ๒ เป็นครั้งสุดท้ายของการทำงานกลุ่มในภาควิมังสา ฉะนั้นให้นักเรียนแต่ละกลุ่มตั้งเป้าหมายของกลุ่มตนเอง ซึ่งมีนักเรียน ๒ กลุ่มจากทั้งหมด ๕ กลุ่มที่ตั้งเป้าหมาย แต่ทั้ง ๒ กลุ่มตั้งเป้าหมายเหมือนกันว่า จะรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน แต่เนื่องจากในชั่วโมงเรียนนั้น ได้ใช้เวลาในการทำงานนานกว่าที่วางไว้ในแผน ทำให้นักเรียนไม่ได้ประเมินการทำงานของกลุ่มในครั้งนั้น

บรรยากาศการทำงานของนักเรียนแต่ละกลุ่ม

นอกจากการตั้งเป้าหมายก่อนการทำงานกลุ่มแล้ว ในบางแผนการสอนที่นักเรียนต้องทำงานเดี่ยว ฉันทได้ให้นักเรียนที่ทำงานเสร็จก่อนเวลาเป็นผู้ช่วยครูเข้าช่วยเหลือเพื่อนที่ติดขัดในการทำงานทั้งในการสะกดคำหรือแม้กระทั่งช่วยตรวจสอบความถูกต้องของงาน หลังจากนั้นได้ให้นักเรียนแลกเปลี่ยนว่าความรู้สึกที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่นเป็นอย่างไร นักเรียนทุกคนตอบว่ารู้สึกดีและมีความสุขที่ได้ช่วยเพื่อนให้ทำงานเสร็จและเข้าใจมากขึ้นว่าแต่ละคนมีความสามารถไม่เท่ากัน ถ้าเราเก่งกว่าเราต้องช่วยคนที่ยังไม่เก่งไม่ใช่ดูถูกเพื่อน และการช่วยคนอื่นยังทำให้เราเก่งมากขึ้นกว่าเดิมอีกด้วย ส่วนนักเรียนที่เป็นผู้รับความช่วยเหลือสะท้อนว่ารู้สึกดีใจที่มีเพื่อนมาช่วยและจะพยายามทำงานด้วยตนเองให้เสร็จเร็ว ๆ จะได้เป็นผู้ช่วยไปช่วยคนอื่นบ้าง

ฉันได้เรียนรู้อะไรจากนักเรียนที่ฉันสอน รวมถึงเรื่องการเรียนรู้ของนักเรียน

ในสัปดาห์สุดท้ายของการเรียนวิชามานุษยกับโลก ครูได้ให้นักเรียนประเมินการเรียนรู้ที่ผ่าน มาของภาคเรียนนี้ว่าเป็นอย่างไรบ้าง ซึ่งในหัวข้อการทำงานกลุ่มมีนักเรียนที่ชอบการทำงานกลุ่ม จำนวน ๑๗ คน ซึ่งเมื่อเทียบกับการประเมินในสัปดาห์ที่ ๓ พบว่ามีจำนวนนักเรียนที่ชอบทำงาน กลุ่มเพิ่มขึ้น ๓ คน

สำหรับฉัน จำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้น ๓ คนไม่ได้เป็นตัวบ่งชี้อย่างชัดเจนว่าวิธีที่ฉันใช้นั้น ประสบความสำเร็จ เพราะด้วยระยะเวลาทำวิจัยที่น้อยเกินไปและไม่ได้มีเครื่องมือวัดที่ชัดเจน มี เพียงสายตาคูครูที่ใช้ในการสังเกต การบันทึกการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนของนักเรียน และแบบ ประเมินจากนักเรียนแค่ ๒ ครั้ง ซึ่งเป็นสิ่งที่ฉันต้องเรียนรู้เพื่อนำไปพัฒนาในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ฉันได้เรียนรู้อะไรใหม่บ้างจากการทำวิจัยนี้

“เป้าหมายช่วยกำหนดทิศทาง” ไม่ว่าจะระยะใกล้หรือไกล การมีจุดหมายที่ชัดเจนว่า เรากำลังไป ณ ที่แห่งใดเป็นสิ่งจำเป็น และที่งานวิจัยของฉันยังไม่ชัดเจนนั้น อาจเป็นเพราะ เป้าหมายในการทำวิจัยของฉันยังไม่ชัดเจนนั่นเอง

การเดินทางบนเส้นทางนี้ยังอีกยาวไกล ไม่ใช่แค่นักเรียนเท่านั้นที่ต้องเรียนรู้วิถีก้าวเดินด้วย ตนเองและเดินทางร่วมกับผู้อื่น ตัวฉันในฐานะครูก็ต้องเรียนรู้ที่จะเดินทางร่วมกับนักเรียนของฉัน เช่นกัน และนั่นเป็นโจทย์ใหญ่ที่ทำให้ฉันต้องหาวิธีการต่าง ๆ มาพัฒนาความรู้ความสามารถของ ตนเองอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้การเดินทางนั้นเต็มไปด้วยความสุขและรอยยิ้มจากนักเรียนที่รู้สึก ว่าพวกเขาไว้ใจคนไม่ผิด